00722564

នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ឯកសារបកប្រែ

TRANSLATION/TRADUCTION

ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 05-Aug-2011, 11:22

CMS/CFO: Uch Arun

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ដ

ភាគីដាក់ឯកសារ: សហមេធាវីរបស់លោក អៀង សារី

ដាក់ជូន: អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី ២២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១១

<u>ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ</u>

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: សាធារណៈ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ ក.ស.ច.ស ឬ អង្គជំនុំជម្រះ **សាធារណៈ:/Public**

ចំណាត់ថ្នាក់ប្រភេទឯកសារ

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់ណ្តោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

ចម្លើយតបរបស់ លោក អៀង សារី ចំពោះសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា អនុលោមតាមវិធាន៩២ ពាក់ព័ន្ធនឹងការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងសំណើសុំឱ្យបើកសវនាការដោយផ្ទាល់មាត់ជាសាធារណៈ

<u>ដាក់ដោយ÷</u>

សហមេធាវី÷

អាង ឧត្តម

Michael G. KARNAVAS

<u>អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង÷</u>

ចៅក្រម **និល ណុន**

ចៅក្រម **ធូ មណី**

ចៅក្រម **យ៉ា សុខន**

ចៅក្រម Silvia CARTWRIGHT

ចៅក្រម Jean-Marc LAVERGNE

ចៅក្រមបម្រុង **យូរ ឧត្តរា**

ចៅក្រមបម្រុង Claudia FENZ

សហព្រះរាជអាជ្ញា៖

ជា លាង

Andrew CAYLEY

ក្រុមមេធាវីការពារក្តីទាំងអស់

ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទាំងអស់

តាមរយៈសហមេធាវីរបស់គាត់ ("មេធាវីការពារក្តី") លោក អៀង សារី សូមដាក់ចម្លើយតបចំពោះសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា អនុលោមតាមវិធាន ៩២ ពាក់ព័ន្ធនឹងការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ("សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ ក.ស.ព")[១]។ ក.ស.ព បកស្រាយមិនត្រឹមត្រូវទៅលើច្បាប់ជាធរមាន ហើយធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានដោយមិនត្រឹមត្រូវថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ដោយមិនផ្តល់ឱ្យ លោក អៀង សារី នូវសិទ្ធិក្នុងការតទល់សាក្សីនានា ដែលចម្លើយរបស់ពួកគាត់ត្រូវបានបង្ហាញ។ ការធ្វើបែបនេះវាផ្ទុយទៅនឹងកិច្ចព្រមព្រៀង ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក និងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ("ICCPR")។ សិទ្ធិរបស់លោក អៀង សារី ក្នុងការតទល់សាក្សី មិនគួរត្រូវបានដកហូត ឬរឹតត្បិត ដូចដែល ក.ស.ព បានស្នើឡើងថា ការធ្វើបែបនេះនឹងធ្វើឱ្យមានភាពងាយស្រួល ឬសមស្របតាមការប៉ាន់ស្មានរបស់ខ្លួន។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គួរបដិសេធចោលសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ ក.ស.ព។ មេធាវីការពារក្តីសូមស្នើថាអង្គជំនុំជម្រះ បើកសវនាការដេញដោលផ្ទាល់មាត់ជាសាធារណៈមួយលើបញ្ហានេះ។

I. សេចក្តីសង្ខេបលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ ក.ស.ព និងចម្លើយតបរបស់មេធាវីការពារក្តី

១. ការអះអាងសំខាន់ៗរបស់ ក.ស.ព មានដូចតទៅ[២]៖

ក. ជនជាប់ចោទមិនមានសិទ្ធិដាច់ខាតណាមួយទេ ក្នុងការសាកសួរដេញដោលសាក្សីនៅពេលសវនាការ។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការទទួល

[១] សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា អនុលោមវិធាន៩២ ពាក់ព័ន្ធនឹងការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១១ ឯកសារ E96។

[២] សេចក្តីសង្ខេបនៅក្នុងអត្ថបទនេះគឺផ្អែកទៅលើសេចក្តីសង្ខេបទឡ្ហីករណ៍របស់ ក.ស.ព។ ទឡ្ហីករណ៍ជាក់ស្តែងរបស់ ក.ស.ព មានរចនាសម្ព័ន្ធខុសពីនេះ ហើយមានលក្ខណៈពិបាកក្នុងការតាមយល់ ដោយហេតុថាទឡ្ហីករណ៍នោះភាគច្រើនមាននៅក្នុងផ្នែកដែលរៀបរាប់អំពីអង្គច្បាប់ នៅក្នុងសារណារបស់ ក.ស.ព។ ក.ស.ព ទំនងជាអះអាងថា វិធានផ្ទៃក្នុងមិនមានភាពច្បាស់លាស់ ហើយហេតុដូច្នេះ វិធានស្តីពីនីតិវិធីដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប និងនៅសាលាក្តីអន្តរជាតិពិសេសៗដទៃទៀត គួរត្រូវបានអនុវត្តតាម ជាជាងការអនុវត្តតាមវិធានស្តីពីនីតិវិធីដែលមាននៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដោយសារការធ្វើបែបនេះនឹងការពារដល់ភាពងាយស្រួលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។

យកចម្លើយសាក្សី ដោយមិនមានធ្វើការកោះហៅសាក្សី ដើម្បីឱ្យមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅពេលសវនាការឡើយ[៣]។

ខ. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អាចនឹងអនុវត្តនូវឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួន "ក្នុងការទទួលយកនូវកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សីណាម្នាក់បាន និងតម្រូវឱ្យសាក្សីរូបនោះចូលមកបង្ហាញខ្លួន ដើម្បីធ្វើការសាក់សួរនៅពេលសវនាការ បើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយនោះទាក់ទងទៅនឹង៖ (១) អំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ផ្ទាល់ណាមួយដែលនៅក្បែរជនជាប់ចោទ ឬ (២) បញ្ហាស្នូលនៅក្នុងរឿងក្តីនោះ"[៤]។ ហើយ

គ. ក្នុងការអនុវត្តឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួន អង្គជំនុំជម្រះគួរតែត្រូវបានធ្វើតាមការណែនាំពី៖ "(១)ករណីយកិច្ចដែលសំខាន់ជាងអ្វីៗឯទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះ ដើម្បីធានាឱ្យមានការជំនុំជម្រះមួយដែលត្រឹមត្រូវ (២) គោលការណ៍ផ្សេងៗទៀតរបស់ខ្លួនដែលគ្រប់គ្រងលើដំណើរការនីតិវិធី ដូចជា កាតព្វកិច្ចរបស់អង្គជំនុំជម្រះ ក្នុងការការពារផលប្រយោជន៍របស់ជនរងគ្រោះ ជាដើម (៣) នីតិវិធីប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលជាធរមាននៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក ដែលបានសង្កត់ធ្ងន់យ៉ាងសំខាន់ទៅលើការប្រើប្រាស់នូវកំណត់ត្រាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនានា ដែលចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានប្រមូល (៤) គោលការណ៍អន្តរជាតិនានាដែលបានអំពាវនាវឱ្យមានេះវិធីសាស្ត្រមួយដែលមានលក្ខណៈបត់បែន ក្នុងការទទួលយកនូវភស្តុតាង នៅក្នុងករណីនានាដែលមានឧក្រិដ្ឋដ៏រង្គាល និង (៥) វិសាលភាពនៃរឿងក្តី និងចរិតលក្ខណៈនៃការលើកឡើងចោទប្រកាន់លើជនជាប់ចោទ"[៥]។

២. មេធាវីការពារក្តីសូមឆ្លើយតបដោយមានទឡ្ហីករណ៍ក្បោះក្បាយខាងក្រោមដែលបញ្ជាក់ថា ៖

ក. លោក អៀង សារី មានសិទ្ធិដាច់ខាត ដើម្បីសាកសួរសាក្សី ដែលផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងរូបគាត់

ខ. ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសម្រេចថា លោក អៀង សារី មិនមានសិទ្ធិដាច់ខាត់

---

[៣] សារណារបស់ ក.ស.ព កថាខណ្ឌទី ២។

[៤] *ដូចលេខយោងជើងទំព័រខាងលើ*។

[៥] *ដូចលេខយោងជើងទំព័រខាងលើ*។

នេះទេនោះ អង្គជំនុំជម្រះត្រូវពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីនីមួយ ដោយហេតុថា កំណត់ហេតុទាំងនេះជាច្រើន (បើទោះជាមិនមែនទាំងអស់ក្តី) ខ្វះភាពអាចឱ្យជឿជាក់បាន។

II. ***ការសង្កេតបឋម: ការលេចចេញនូវបមូលដ្ឋានខុសគ្នា***

៣. សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា គឺជាសារណាចំនួន ១៥ ទំព័រលើបញ្ហានីតិវិធី ដែលមានសំណើសុំ ដោយគ្មានមូលដ្ឋាននៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់ អ.វ.ត.ក ("វិធាន")ឡើយ។ ដូចដែល ក.ស.ព ធ្លាប់បានទទួលស្គាល់ថា "អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មិនមែនជាវេទិការត្រឹមត្រូវសម្រាប់ស្វែងរកឱ្យមានការកែប្រែវិធានផ្ទៃក្នុងទេ"[៦]។ ប្រសិនបើ ក.ស.ព ជឿជាក់ថា លោក អៀង សារី ឬជនជាប់ចោទដទៃទៀត មិនគួរមានសិទ្ធិសាកសួរសាក្សីទេនោះ ក.ស.ព គួរតែបានស្នើសុំឱ្យធ្វើវិសោធនកម្មលើវិធានផ្ទៃក្នុង។ ប៉ុន្តែ ក.ស.ព មិនបានធ្វើដូច្នេះនោះទេ ផ្ទុយទៅវិញ ក.ស.ព បែរជាដាក់ពាក្យសុំ "ជាច្រើនទំព័រ" ដែលគ្មាន "មូលដ្ឋានអង្គច្បាប់អ្វីសោះ"[៧]។ នៅពេលដែលមេធាវីការពារក្តីដាក់ញត្តិ "ជាច្រើនទំព័រ" ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានីតិវិធី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានណែនាំដល់ភាគីដទៃទៀតមិនឱ្យដាក់ចម្លើយតប ហើយបានណែនាំដល់អង្គភាពបកប្រែភាសាមិនឱ្យបកប្រែញត្តិទាំងនោះ[៨]។ ផ្ទុយទៅវិញ ចំពោះសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ ក.ស.ព អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកការដាក់ឯកសារនេះ ហើយថែមទាំងអនុញ្ញាតឱ្យ ក.ស.ព ដាក់ការ

[៦] ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងញត្តិរបស់ លោក អៀង សារី សុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្វើការជំនុំជម្រះលើសំណុំរឿងលេខ០០២ ទៅតាមវិសោធនកម្មនីតិវិធី ដែលបានស្នើឡើង និងសំណើសុំផ្អាកជាបន្ទាន់លើដីកាបង្គាប់ឱ្យដាក់សម្ភារៈសម្រាប់ត្រៀមរៀបចំសវនាការ ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១១ ឯកសារ E/9/3/1 កថាខណ្ឌទី ២(ក)។

[៧] *សូមមើល* សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់ អៀង សារី ទាក់ទិននឹងការយកអង្គហេតុពីសំណុំរឿងលេខ០០១ ដែលបានវិនិច្ឆ័យរួចហើយ និងអង្គហេតុនៃការដឹងឮជាទូទៅមកអនុវត្តក្នុងសំណុំរឿងលេខ០០២ ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ ឯកសារ E69/1 ទំព័រទី ៣ ដែលនៅទំព័រនោះ អង្គជំនុំជម្រះបានលើកឡើងថា មេធាវីការពារក្តីបានដាក់ពាក្យសុំ "ដែលមានច្រើនទំព័រ" ដោយ "មិនមានមូលដ្ឋានផ្លូវច្បាប់"។

[៨] *ដូចលេខយោងជើងទំព័រខាងលើ*។ សេចក្តីសម្រេចលើញត្តិរបស់ អៀង សារី សុំឱ្យមានសវនាការដេញដោលទៅលើការបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ ចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ ឯកសារ E71/1។

ឆ្លើយតបរបស់ខ្លួន មុនពេលមានសំណើសុំធ្វើដូច្នេះទៅទៀត[៩]។ ការអនុវត្តនីតិវិធីខុសគ្នាបែបនេះ នាំឱ្យលេចឡើងនូវបទដ្ឋានខុសគ្នា ដែលបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ប្រយោជន៍របស់ លោក អៀង សារី។

III. **ចម្លើយតប**

ក. លោក អៀង សារី មានសិទ្ធិដាច់ខាត ដើម្បីសាកសួរសាក្សីនានា ដែលធ្វើសក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងរូបគាត់

១. វិធានផ្ទៃក្នុង និងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាផ្តល់ឱ្យ លោក អៀង សារី នូវសិទ្ធិដាច់ខាតដើម្បីសាកសួរសាក្សីនានាដែលធ្វើសក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងរូបគាត់

៤. សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទណាមួយ ក្នុងការពិនិត្យ ឬសាកសួរសាក្សីនានា ដែលធ្វើសក្ខីកម្មប្រឆាំងលើរូបគាត់ គឺជាសិទ្ធិជាសារវ័ន្តក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌ ដែលត្រូវបានធានាដោយកិច្ចព្រមព្រៀង[១០] ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក[១១] និង ICCPR[១២] ដែលប្រទេសកម្ពុជាត្រូវតែគោរព ដោយអនុលោមតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ខ្លួន[១៣]។ សិទ្ធិនេះត្រូវបានពណ៌នាថាជា

---

[៩] *សូមមើល* សារអេឡិចត្រូនិករបស់មន្ត្រីច្បាប់ជាន់ខ្ពស់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ផ្ញើទៅកាន់ភាគីទាំងអស់ ស្តីអំពី ការកែប្រែឱសានុវាទដែលស្នើឡើងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពាក់ព័ន្ធនឹងការរកឃើញថ្មីៗចំនួនបីរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា។ សេចក្តីជូនដំណឹងទុកជាមុនស្តីពីឱសានុវាទនៃការដាក់បញ្ជីភស្តុតាង/ឯកសារបន្ថែម (សម្រាប់ការជំនុំជម្រះក្តីដំណាក់កាលទីមួយ) ចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១១។ សេចក្តីសម្រេចលើការពន្យារពេល ចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១១ ឯកសារ E107។

[១០] កិច្ចព្រមព្រៀង មាត្រា ១៣(១)

[១១] ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឱ្យមានអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា មាត្រា ៣៥ ថ្មី។

[១២] មាត្រា១៤ (៣) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ចែងថា "ក្នុងការសម្រេចសេចក្តីចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌណាមួយប្រឆាំងនឹងមកលើខ្លួន ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលបានការធានាជាអប្បបរិមា ដោយស្មើភាពគ្នាយ៉ាងពេញលេញ៖ ...(ង) ត្រូវមានការសួរចម្លើយ ឬសុំឲ្យសួរចម្លើយទៅលើសាក្សីដាក់បន្ទុក និងសុំឲ្យសាក្សីដោះបន្ទុកចូលខ្លួនដើម្បីសួរចម្លើយក្នុងនាមខ្លួន ក្នុងលក្ខខណ្ឌដូចគ្នានឹងសាក្សីដាក់បន្ទុក..."។

[១៣] *សូមមើល* រដ្ឋធម្មនុញ្ញឆ្នាំ ១៩៩៣ ធ្វើវិសោធនកម្មក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៩ មាត្រា ៣១។

"មូលដ្ឋានសម្រាប់សញ្ញាណជឿនលឿននៃការជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌"[១៤] ហើយត្រូវបានទទួលស្គាល់ទាំងនៅក្នុងយុត្តាធិការប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល និងនៅក្នុងយុត្តាធិការប្រព័ន្ធច្បាប់ខំមិនឡ [១៥]។ នៅសហរដ្ឋអាមេរិក[១៦] និងនៅបណ្តាប្រទេសមួយចំនួនទៀត សិទ្ធិនេះគឺជាសិទ្ធិដែលមានធម្មនុញ្ញភាព[១៧]។ សិទ្ធិនេះ "អាចមានមូលដ្ឋានទៅលើសិទ្ធិស្វ័លរបស់ជនជាប់ចោទ ដើម្បីប្រឆាំងនឹងសាលក្រមដែលមិនមានភាពត្រឹមត្រូវទៅតាមអង្គហេតុ" និង "ជានីតិវិធីដ៏សំខាន់មួយដើម្បីវាយតម្លៃលើភស្តុតាង និងដើម្បីជួយដល់តុលាការសម្រេចថាតើតុលាការអាចពឹងផ្អែកលើភស្តុតាងនេះបានច្រើនកម្រិតណា"[១៨]។ "ការសាកសួរសាក្សីរបស់ភាគីបដិបក្ខ អាចឱ្យជនជាប់ចោទចូលរួមបានយ៉ាងពេញលេញនៅក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងទៅដល់អ្នកស្វែករកការពិត។ ស្វ័យភាព និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ជនជាប់ចោទ ត្រូវបានទទួលស្គាល់តាមរយៈការអនុញ្ញាតឱ្យគេបានស្តាប់ឮសម្លេងរបស់គាត់ឱ្យបានច្រើនតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ដោយមិនគិតពីផលប៉ះពាល់នៃការសាក

---

[១៤] *R. v. Hughes*, 2 N.Z.L.R. 129, 148, *ដកស្រង់ក្នុង* Ian Dennis, *សិទ្ធិធ្វើការតទល់មុខគ្នាជាមួយសាក្សី៖ អត្ថន័យ, ជំនឿមិនពិត និងសិទ្ធិមនុស្ស The Right to Confront Witnesses: Meanings, Myths and Human Rights*, CRIM. L.R. 255, 255 (2010)។ សិទ្ធិនេះ "ត្រូវបានទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលាយថាជាធាតុផ្សំសារវន្តនៃការជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌ដូចគ្នាការសន្មតជាមុនថាគ្មានទោសដែរ។" *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*។

[១៥] *សូមមើល* មាត្រា ៦(៣) (ឃ)នៃកតិកាសញ្ញាអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ("ECHR") ដែលចែងបទប្បញ្ញត្តិដូចគ្នាទៅនឹងមាត្រា១៤ (៣) (ឃ)នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ។ ECHR ត្រូវបានផ្តល់សច្ចាប័នដោយរដ្ឋនៅក្នុងទ្វីបអឺរ៉ុបស្ទើរតែទាំងអស់ ដូច្នេះហើយត្រូវបានអនុវត្តនៅគ្រប់វិសាលភាពនៃប្រព័ន្ធច្បាប់។

[១៦] *សូមមើល* រដ្ឋធម្មនុញ្ញសហរដ្ឋអាមេរិក វិសោធនកម្មលើកទី៦។ *សូមមើលផងដែរ Crawford v. Washington*, 541 U.S. 36 (2004) ត្រង់ចំណុចដែលតុលាការកំពូលសហរដ្ឋអាមេរិក បានច្រានចោលដាច់ខាតនូវការលើកឡើងថាវិសោធនកម្មលើកទី៦ គ្រាន់តែផ្តល់សិទ្ធិដល់ជនជាប់ចោទធ្វើការតទល់មុខគ្នានឹងសាក្សីដែលមានវត្តមានដោយផ្ទាល់នៅពេលជំនុំជម្រះក្តីប៉ុណ្ណោះ។

[១៧] STEFANO MAFFEI, សិទ្ធិរបស់ប្រជាជនអឺរ៉ុបក្នុងការតទល់មុខគ្នាក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖ សាក្សីដែលអវត្តមាន, អនាមិក និងងាយរងគ្រោះ *9 THE EUROPEAN RIGHT TO CONFRONTATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS: ABSENT, ANONYMOUS AND VULNERABLE WITNESSES 9* (ការបោះពុម្ពផ្សាយច្បាប់ Europa ឆ្នាំ ២០០៦), ដកស្រង់អំពីរដ្ឋធម្មនុញ្ញប្រទេសអាល់បានី និងប្រទេសអ៊ីតាលី

[១៨] Ian Dennis, *សិទ្ធិធ្វើការតទល់មុខគ្នាជាមួយនឹងសាក្សី៖ អត្ថន័យ, ជំនឿមិនពិត និងសិទ្ធិមនុស្ស The Right to Confront Witnesses: Meanings, Myths and Human Rights*, CRIM. L.R. 255, 259 (2010)។

សួរនេះចំពោះការជឿជាក់បាននៃភស្តុតាង និងលទ្ធផលដែលអាចកើតមាននៃរឿងក្តីឡើយ"[១៩]។

៥. វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ជាភាសាអង់គ្លេស ចែងថា "ជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិស្នើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សីដាក់បន្ទុកដែលជនជាប់ចោទ មិនទាន់មានឱកាសតទល់នៅដំណាក់កាលមុនពេលជំនុំជម្រះ"។ ក.ស.ព អះអាងថាមានភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងការបកប្រែជាភាសាអង់គ្លេស បារាំង និង ខ្មែរ នៃវិធាន ៨៤(១) ហើយអត្ថន័យនៃឃ្លាថា "សាក្សីដាក់បន្ទុក" មាន "លក្ខណៈស្រពិចស្រពិល"[២០]។

៦. ភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងការបកប្រែភាសានៃវិធាន ៨៤(១) មិនសំខាន់នោះទេ។ អត្ថបទនៃវិធាន ៨៤(១) ក្នុងភាសានីមួយៗ បញ្ជាក់ច្បាស់ថា លោក អៀង សារី មានសិទ្ធិកោះហៅសាក្សីដែលគាត់មិនមានឱកាសតទល់នៅដំណាក់កាលមុនពេលជំនុំជម្រះ។ អត្ថន័យនៃឃ្លា "សាក្សីដាក់បន្ទុក" មិនមានភាពស្រពិចស្រពិលឡើយ។ វាគឺជាឃ្លាដែលគេប្រើជាទូទៅនៅក្នុងលិខិតុបករណ៍ជាច្រើន *ក្នុងចំណោមនោះ (inter alia)* មានកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ[២១] អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប[២២] និងនៅក្នុងធម្មនុញ្ញរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក[២៣]។ អត្ថន័យនៃឃ្លានេះត្រូវបានពិចារណាដោយបណ្តាតុលាការ និងវិទូផ្នែកច្បាប់[២៤]។ ជាឧទាហរណ៍ តុលាការជាន់ខ្ពស់របស់សហរដ្ឋអាមេរិក បានសម្រេចថា សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការតទល់ទៅនឹង "សាក្សីដាក់បន្ទុក" មានចែងនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃសហរដ្ឋអាមេរិក៖

---

[១៩] *ដូចដើងទំព័រខាងលើ,* នៅកថាខណ្ឌ 266។

[២០] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ 4 ។

[២១] កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ មាត្រា១៤ (៣) (ង)។

[២២] កតិកាសញ្ញាអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECHR) មាត្រា ៦ (៣) (ឃ)។

[២៣] រដ្ឋធម្មនុញ្ញសហរដ្ឋអាមេរិក វិសោធនកម្មលើកទី៦

[២៤] យោងតាមបណ្ឌិត Stefano Maffei " ប្រសិនបើតុលាការទទួលស្គាល់ថាជាការពិតនោះ សាក្សី[មួយរូប] ដាក់បន្ទុកលើជនជាប់ចោទ នៅពេលដែលសក្ខីកម្មរបស់ខ្លួន អាចផ្តល់ផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានសម្រាប់ការការពារក្តីក្នុងរឿងក្តីនោះ។" STEFANO MAFFEI, សិទ្ធិរបស់ប្រជាជនអឺរ៉ុបក្នុងការតទល់មុខគ្នាក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖ សាក្សីដែលអវត្តមាន, អនាមិក និងងាយរងគ្រោះ 19 *THE EUROPEAN RIGHT TO CONFRONTATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS: ABSENT, ANONYMOUS AND VULNERABLE WITNESSES 19* (ការបោះពុម្ពផ្សាយច្បាប់ Europa ឆ្នាំ ២០០៦)។

អាចអនុវត្តបានចំពោះ "សាក្សី" ដាក់បន្ទុកប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ។ មានន័យថា អ្នកទាំងឡាយណា ដែល "ផ្តល់សក្ខីកម្ម"។ "សក្ខីកម្ម" ជាទូទៅ គឺជា "ការប្រកាស ឬការបញ្ជាក់ដ៏ច្បាស់លាស់ ដែលត្រូវបានធ្វើឡើង ក្នុងគោលបំណងបង្កើតឱ្យមាននូវ ឬ បញ្ជាក់អំពីការពិតណាមួយ"... ទម្រង់នានានៃកំណត់ហេតុស្នូលនៃ "សក្ខីកម្ម" នេះមានដូចជា៖ "សក្ខីកម្មរបស់ភាគីតែម្ខាងនៅក្នុងតុលាការ ឬ សក្ខីកម្មដែលមានតម្លៃស្មើ មានដូចជា សម្ភារៈ ឧទាហរណ៍ កំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលធ្វើឡើងក្រោមសម្បថ ការសាកសួរក្នុងអំឡុងពេលឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន សក្ខីកម្មដែលមានមុនរួចជាស្រេចដែលជនជាប់ចោទមិនអាចតទល់បាន ឬកំណត់ហេតុមុនអង្គសេចក្តីស្រដៀងគ្នានេះ ដែលអ្នកផ្តល់ឱ្យអាចរំពឹងទុកជាមុនដោយសមហេតុផលថានឹងអាចយកមកប្រើប្រាស់នៅក្នុងការចោទប្រកាន់បាន"... "កំណត់ហេតុដែលត្រូវបានធ្វើឡើងក្រោមកាលៈទេសៈដែលអាចឱ្យអ្នកសង្កេតសត្យានុម័តមួយរូបជឿដោយសមហេតុផលថា កំណត់ហេតុនេះនឹងអាចមានសម្រាប់ប្រើប្រាស់នៅក្នុងដំណាក់កាលបន្ទាប់មកទៀតនៃការជំនុំជម្រះក្តី"... ទម្រង់ទាំងនេះសុទ្ធតែមានលក្ខណៈស្នូលរួម ហើយកំណត់នូវព្រំដែននៃខបញ្ញត្តិនេះ ដោយមានកម្រិតអរូបិយនានានៅជុំវិញខបញ្ញត្តិនេះ[២៥]។

៧. ដោយពិចារណាទៅលើ វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងជាមួយគ្នានឹងវិធានដទៃទៀត បង្ហាញឱ្យឃើញថា អ្នកធ្វើពង្រាងវិធានទាំងនេះមានបំណងគោរពនូវសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ក្នុងការសាកសួរសាក្សី។ វិធាន ២៦(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា៖

សក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ឬ អ្នកជំនាញ... នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះត្រូវធ្វើឡើងដោយមានវត្តមានរបស់បុគ្គលនោះផ្ទាល់ នៅពេលណាដែលអាចធ្វើទៅបាន។ ប៉ុន្តែ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ឬ អង្គជំនុំជម្រះអាចអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីធ្វើសក្ខីកម្មតាមរយៈបច្ចេកវិទ្យាសោតទស្សន៍ ឬ ទូរទស្សន៍ ក្នុងករណីដែលបច្ចេកវិទ្យាបែបនេះអនុញ្ញាតឱ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ឬ អង្គជំនុំជម្រះ និងភាគីសាកសួរសាក្សីបាន នៅពេលដែលសាក្សីត្រូវធ្វើសក្ខីកម្ម។ <u>បច្ចេកវិទ្យានេះមិនត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យប្រើទេ ប្រសិនបើធ្វើឱ្យមានអន្តរាយធ្ងន់ធ្ងរ ឬ មិនស្របទៅនឹងសិទ្ធិការពារខ្លួន</u>[២៦]។

៨. វិធាន ២៨(៧)(ក) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង លើកឡើងអំពីលទ្ធភាពក្នុងការផ្តល់អានុភាពនៃការធានាឱ្យទៅសាក្សី ដើម្បីធានាថាសក្ខីកម្មរបស់ពួកគាត់នឹងត្រូវរក្សាទុកជាសម្ងាត់ ហើយនឹងមិនត្រូវប្រើប្រាស់ដើម្បីដាក់បន្ទុកលើខ្លួនឯងឡើយ។ វិធាននេះក៏បានលើកឡើងពីលទ្ធភាពក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីធ្វើសក្ខីកម្មដោយសម្ងាត់។ ប៉ុន្តែ វិធាននេះមិនបានចែងពីលទ្ធភាពក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យដាក់កំណត់

[២៥] *Crawford v. Washington*, 541 U.S. 36, 51-52 (U.S. 2004) (ឯកសារយោងផ្ទៃក្នុងត្រូវបានលុបចេញ)។

[២៦] គូសបញ្ជាក់បន្ថែម។

ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ *ជំនួសឱ្យ*សក្ខីកម្មដោយផ្ទាល់មាត់ឡើយ។

៩. វិធាន ២៩(៣) និង ២៩(៤) ចែងថា៖

៣. ...សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ឬ អង្គជំនុំជម្រះអាចចាត់វិធានការសមស្រប ដើម្បីការពារអ្នកប្តឹង ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងសាក្សី ដែលមកបង្ហាញខ្លួនប្រសិនបើការបង្ហាញខ្លួននោះ អាចធ្វើឱ្យអាយុជីវិត សុខមាលភាព ឬ ក្រុមគ្រួសារ ឬ ញាតិជិតស្និទ្ធរបស់ពួកគេត្រូវស្ថិតក្នុងសភាពគ្រោះថ្នាក់ធ្ងន់ធ្ងរ...

៤. ក្នុងបរិបទនេះ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និង អង្គជំនុំជម្រះ អាចចេញសេចក្តីបង្គាប់ដោយមានសំអាងហេតុ ចាត់វិធានការដើម្បីការពារអត្តសញ្ញាណជនទាំងនោះ ដូចជា...

គ. អនុញ្ញាតឱ្យធ្វើកំណត់ហេតុសួរយកចម្លើយរបស់ជននោះ ដោយមិនចាំបាច់សរសេរអត្តសញ្ញាណរបស់ជននោះនៅក្នុងសំណុំរឿង។

ឃ. <u>នៅពេលណាជនត្រូវចោទ ឬ ជនសង្ស័យស្នើឱ្យមានការឆ្លើយតទល់គ្នាជាមួយជននោះ គេអាចប្រើប្រាស់បច្ចេកទេសដែលអនុញ្ញាតឱ្យមានការចូលរួមពីចម្ងាយ ឬ បំផ្លែងសម្លេងដើម ឬ បិទបាំងភិនភាគរបស់ជននោះ</u>...[២៧]

វិធានទាំងនេះបង្ហាញឱ្យឃើញថា សក្ខីកម្មដោយផ្ទាល់មាត់ ត្រូវបានប្រមើលទុកមុនសម្រាប់គ្រប់សាក្សីទាំងអស់។ សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ដើម្បីសាកសួរសាក្សីត្រូវតែគោរព បើទោះជាត្រូវចាត់វិធានការការពារជាក់លាក់ណាក៏ដោយ ដែលមិនត្រូវប៉ះពាល់ដល់ ឬ មិនស្របទៅនឹងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទឡើយ។

១០. ក.ស.ព ទទួលព័ត៌មានមិនត្រឹមត្រូវ នៅពេលដែលខ្លួនអះអាងថា ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាមិនបានផ្តល់សេចក្តីណែនាំលើបញ្ហានេះ[២៨]។ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាមានលក្ខណៈស្របទៅនឹងការអានដ៏សាមញ្ញទៅលើវិធាន ៨៤(១) ជាភាសាអង់គ្លេស។ មាត្រា ២៩៧ ចែងថា "សាក្សី

---

[២៧] គូសបញ្ជាក់បន្ថែម។

[២៨] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ 4។

ខាងដាក់បន្ទុក ដែលមិនទាន់បានសួរសម្លើយតទល់គ្នាជាមួយជនជាប់ចោទ ត្រូវតែ[២៩] កោះហៅឱ្យចូលរួមក្នុងសវនាការ"[៣០]។ នៅក្នុងភាសាខ្មែរ ពាក្យដែលត្រូវបកប្រែថា "ដាក់បន្ទុក" នៅក្នុងមាត្រាមួយនេះ គឺជាពាក្យដូចគ្នាប្រើនៅក្នុងវិធាន ៨៤(១) ជាភាសាខ្មែរ ដែលត្រូវបានបកប្រែទៅជាភាសាអង់គ្លេសថា "សាក្សីប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ"។

១១. ក.ស.ព អះអាងថា ប្រសិនបើវិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងនេះត្រូវបានបកស្រាយថាជាសិទ្ធិដាច់ខាតនោះ វានឹងមិនស្របគ្នាទៅនឹងវិធាន ២១(១)(ក) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង[៣១]។ ក.ស.ព មិនបានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវភាពមិនស្របគ្នានេះទេ។ ក.ស.ព កត់សម្គាល់ថា វិធាន ២១(១)(ក) តម្រូវឱ្យតុលាការរក្សាតុល្យភាពសិទ្ធិរបស់ភាគីនីមួយៗ[៣២] ដោយចង់មានន័យថា ការគោរពវិធាន ៨៤(១) នឹងធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់តុល្យភាពនេះ។ ផ្ទុយទៅវិញ វិធាន ២១(១)(ក) ស្របទៅនឹង និងគាំទ្រទៅដល់វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។ វិធាន ៨៤(១) មិនកំហិតសិទ្ធិរបស់ ក.ស.ព ឬ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីឡើយ។ មានមូលហេតុសំខាន់ៗជាច្រើន បញ្ជាក់ថាហេតុអ្វីបានជាវិធាន ៨៤(១) សំដៅជាពិសេសទៅលើជនជាប់ចោទថាមានសិទ្ធិកោះហៅសាក្សី៖

> ជនជាប់ចោទគឺជាប្រធានបទនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលជាបុគ្គលសំខាន់។ គាត់គឺជាបុគ្គលដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ ហើយដូច្នេះ គឺជាបុគ្គលដែលប្រឈមនឹងការសម្រេចឱ្យមានទោស និងត្រូវផ្តន្ទាទោស។ ភស្តុតាងនៅក្នុងសំណុំរឿងត្រូវបានផ្តោតទៅលើពិរុទ្ធភាពនៃបទល្មើសរបស់គាត់ដែលត្រូវបានចោទថាមាន។ ច្បាស់ណាស់ សង្គមទូទៅ និងជនរងគ្រោះនៃបទល្មើសជាពិសេស មានការចាប់អារម្មណ៍ជាពិសេសទៅលើតម្លៃនៃភស្តុតាង និងភាពត្រឹមត្រូវជាក់ស្តែងនៃសាលក្រម ដែលត្រូវបានធ្វើឡើយផ្អែកលើភស្តុតាងនេះ។ ប៉ុន្តែ ជនជាប់ចោទ មានការចាប់អារម្មណ៍ជាពិសេសដោយឡែក ដោយហេតុថាប្រសិនបើសាលក្រមប្រកាសពីពិរុទ្ធភាព មិនត្រឹមត្រូវទេនោះ គាត់គឺជាបុគ្គលមួយរូបដែលនឹងទទួលរងនូវការស្តីបន្ទោស និងផ្តន្ទាទោសដោយអយុត្តិធម៌[៣៣]។

---

[២៩] ពាក្យប្រើក្នុងឯកសារជាភាសាខ្មែរ ក៏បកប្រែថា "must ត្រូវតែ" ក្នុងអង់គ្លេស។

[៣០] គូសបញ្ជាក់បន្ថែម។

[៣១] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ 4។

[៣២] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ។*

[៣៣] Ian Dennis, *សិទ្ធិធ្វើការតទល់គ្នានឹងសាក្សី៖ អត្ថន័យ, ជំនឿមិនពិត និងសិទ្ធិមនុស្ស The Right to Confront Witnesses: Meanings, Myths and Human Rights*, CRIM. L.R. 255, 259 (2010)។

២. មិនមានចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងវិធានទាំងនេះនោះទេ ហេតុដូច្នេះ មិនមានមូលហេតុណាមួយ ដែលត្រូវពិចារណាទៅលើវិធានស្តីពីនីតិវិធីនៅក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិនោះដែរ

១២. ក.ស.ព អះអាងថា មានចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងវិធានទាំងនេះ ដោយសារតែវិធានទាំងនេះមិនមានបទប្បញ្ញត្តិជាក់លាក់នានា ស្តីអំពីការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ឬ ប្រតិចារិតមកពីការជំនុំជម្រះក្តីដទៃទៀត ដូចមានចែងនៅក្នុងវិធាននានារបស់តុលាការពិសេសផ្សេងៗទៀតនោះទេ[៣៤]។ ក.ស.ព កត់សម្គាល់ថា វិធាន ៨៧(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា "លើកលែងតែមានបទប្បញ្ញត្តិផ្សេងក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងនេះ រាល់ភស្តុតាងទាំងអស់ត្រូវតែទទួលយក" ប៉ុន្តែ ក.ស.ព ក៏អះអាងថាមិនមានសេចក្តីណែនាំណាមួយស្តីអំពីទំនាក់ទំនងរវាងវិធាន ៨៧(១) និង វិធាន ៨៤(១) ដែរ[៣៥]។ ដោយសារតែការគិតថាមានភាពមិនច្បាស់លាស់ និងការគិតថាមានចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងនេះហើយ ដែល ក.ស.ព អះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរតែស្វែងរកការណែនាំអំពីវិធាននីតិវិធីដែលត្រូវបានបង្កើតនៅក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ[៣៦]។ ហេតុដូច្នេះ ក.ស.ព ចង្អុលទៅកាន់យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប និងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី (ហៅកាត់ថា "ICTY") តុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសៀរ៉ាឡេអូន (ហៅកាត់ថា "SCSL") និងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ហៅកាត់ថា "ICC")។

១៣. បើយើងមិនគិតនូវអ្វីអាចជា ឬ មិនអាចជាការអនុវត្តលើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ឬ លើអង្គសេចក្តីនៅតាមបណ្តាតុលាការអន្តរជាតិនានាក៏ដោយ ដូចបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីខាងលើរួចហើយ វិធាន

---

[៣៤] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ 5។

[៣៥] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*។

[៣៦] យោងតាមមាត្រា ១២ (១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង៖ " នៅពេលច្បាប់កម្ពុជា ពុំអាចដោះស្រាយបានចំពោះបញ្ហាណាមួយ ឬមានភាពមិនច្បាស់លាស់ទាក់ទងនឹងការបកស្រាយ ឬការអនុវត្តបទប្បញ្ញត្តិណាដែលពាក់ព័ន្ធក្នុងច្បាប់កម្ពុជា ឬក៏មានបញ្ហាទាក់ទងនឹងភាពស្របគ្នា រវាងបទប្បញ្ញត្តិបែបនេះទៅនឹងបទដ្ឋានអន្តរជាតិ គេអាចស្វែងរកការណែនាំក្នុងបទដ្ឋាននីតិវិធីដែលបានបង្កើតឡើងក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ"។

ផ្ទៃក្នុងមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់។ មិនមានចន្លោះប្រហោងនោះទេ។ ហេតុដូច្នេះ មិនមានហេតុផលសមស្របណាមួយដើម្បីពិចារណាទៅលើវិធានស្តីពីនីតិវិធី ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិទេ។

១៤. វិធានផ្ទៃក្នុង "បង្កើតជាប្រព័ន្ធច្បាប់នីតិវិធីមួយដោយខ្លួនឯង ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកាលៈទេសៈពិសេសរបស់ អ.វ.ត.ក ហើយត្រូវបានអនុម័ត និងមានការយល់ស្របពីកិច្ចប្រជុំពេញអង្គនៃ អ.វ.ត.ក"[៣៧]។ វិធានផ្ទៃក្នុងត្រូវបានបង្កើតឡើងជាពិសេស ដោយមានការពិចារណាទៅលើនីតិវិធីអន្តរជាតិ ដើម្បី "ធ្វើការចងក្រងនូវនីតិវិធីជាធរមានរបស់កម្ពុជា សម្រាប់អនុវត្តនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី នៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក ហើយ... ដើម្បីអនុម័តវិធានមួយចំនួនបន្ថែមទៀត នៅពេលណាដែលច្បាប់កម្ពុជាជាធរមាន ពុំអាចដោះស្រាយបានចំពោះករណីពិសេសណាមួយ ឬ ប្រសិនបើមានភាពមិនច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងការបកស្រាយ ឬ ការអនុវត្ត ឬ ក៏ប្រសិនបើមានបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទាក់ទងនឹងភាពសមស្របគ្នារវាងបទប្បញ្ញត្តិនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា ទៅនឹងនិយាមអន្តរជាតិ"[៣៨]។ ហេតុដូច្នេះ មិនមានហេតុផលណាមួយ ដែលត្រូវពិចារណាឃើញថា វិធានផ្ទៃក្នុងត្រូវបានអនុម័ត ដោយគ្មានការពិចារណាទៅលើយុត្តិសាស្ត្រនៅតាមបណ្តាតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអ៊ឺរ៉ុប ICTY, SCSL ឬនៅ ICC នោះឡើយ។ ប្រសិនបើវិធានផ្ទៃក្នុងប្រាសចាកពីនីតិវិធីនៅតាមបណ្តាតុលាការទាំងនេះមែននោះ ក៏វាជាការប្រាស់ចាកដោយចេតនា ដោយសារតែកាលៈទេសៈពិសេសរបស់ អ.វ.ត.ក នោះដែរ។

១៥. ក.ស.ព អះអាងដោយមិនត្រឹមត្រូវថា "វិធានមិនបានចែងថាតើអង្គជំនុំជម្រះត្រូវធ្វើយ៉ាងដូចម្តេចដើម្បីដោះស្រាយអំពីទំនាក់ទំនងរវាងអនុវិធាន ៨៧.១ និង ៨៤.១ នោះឡើយ"[៣៩]។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្លាប់ពន្យល់រួចហើយថា វិសាលភាពនៃវិធាន ៨៧(១) ត្រូវបានកំណត់ដោយវិធាន ៨៧(២) និង ៨៧(៣)៖

> ខណៈដែលសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងអាចត្រូវបានលើកយកមកដេញដោលនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំ

---

[៣៧] សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់លោក នួន ជា ប្រឆាំងចំពោះដីកាបដិសេធពាក្យសុំមោឃភាព ថ្ងៃទី ២៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ D55/I/8, កថាខណ្ឌ 14។

[៣៨] វិធានផ្ទៃក្នុង, បុព្វកថា។

[៣៩] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ 5។

> ជម្រះសាលាដំបូង... អង្គជំនុំជម្រះអាចបដិសេធមិនយកមកធ្វើជាភស្តុតាងបានដោយផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលបានគូសបញ្ជាក់នៅក្នុងវិធាន ៨៧(៣) ពោលគឺមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធ មិនអាចបញ្ជាក់ពីអង្គហេតុដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ មិនអាចរកបានភស្តុតាងក្នុងរយៈពេលសមស្របណាមួយ ឬដោយសារតែល្មើសទៅនឹងបទដ្ឋានច្បាប់ជាមូលដ្ឋានពាក់ព័ន្ធនឹងវិធាននៃភស្តុតាង[៤០]។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកទៅលើវិធាន ៨៧(៣) ដើម្បីដកចេញនូវចម្លើយរបស់សាក្សីដែលបានទទួលមរណភាព ដោយសម្រេចថាចម្លើយសាក្សីទាំងនោះ មិនសក្តិសមនឹងបង្ហាញពីការពិតដូចដែលត្រូវបានអះអាងនោះទេ ដោយសារតែប្រភព ខ្លឹមសារ ចរិតលក្ខណៈដែលត្រូវជំទាស់របស់ចម្លើយសាក្សីទាំងនេះ និងដោយសារជនជាប់ចោទមិនអាចតទល់លើភាពត្រឹមត្រូវរបស់ចម្លើយទាំងនេះបាន[៤១]។

១៦. យុត្តិសាស្ត្រនៅតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប ដែលមិនគ្រប់គ្រងលើ អ.វ.ត.ក ទេនោះ បង្ហាញឱ្យឃើញថា តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបមិនពិចារណាអំពីសិទ្ធិក្នុងការសាកសួរសាក្សីថាជាសិទ្ធិដាច់ខាតទេ។ ប៉ុន្តែ នៅក្នុងករណីភាគច្រើនដែល ក.ស.ព បានយោងទៅលើ តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបបានយល់ឃើញថា សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទត្រូវបានរំលោភបំពាន ហើយនៅក្នុងគ្រប់ករណីទាំងអស់ លើកលែងតែករណីចំនួនពីរតែប៉ុណ្ណោះ[៤២] ដែលសាក្សីមិនអាចរកបាន បដិសេធមិនធ្វើសក្ខីកម្ម ឬធ្វើសក្ខីកម្មក្នុងនាមជាជនអនាមិក។ មិនមានករណីណាមួយក្នុងចំណោមករណីដែល

---

[៤០] *សំណុំរឿង កាំង ហ្គេកអ៊ាវ* 001/18-07-2007-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ដ, សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងធ្វើជាភស្តុតាង ថ្ងៃទី ២៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩, E43/4, កថាខណ្ឌ 6។

[៤១] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, កថាខណ្ឌ 16។

[៤២] ក្នុងរឿងក្តី *A.S. ទតល់នឹងប្រទេសហ្វាំងឡង់*, កិច្ចស្តាប់ចម្លើយដែលបានថតវីដេអូជាមួយជនរងគ្រោះដោយសារការរំលោភផ្លូវភេទ អាយុ៤ឆ្នាំ ត្រូវបានទទួលយក ហើយខាងជនជាប់ចោទ មិនត្រូវបានផ្តល់ឱកាសឲ្យសាកសួរកុមារនោះឡើយ។ តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប (ECtHR) យល់ឃើញថានោះជាការរំលោភបំពានលើសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ។ រឿងក្តី *A.S. ទតល់នឹងប្រទេសហ្វាំងឡង់*, Eur. Ct. H.R., ឯកសារដាក់ពាក្យលេខ 40156/07 (2010)។ ក្នុងរឿងក្តី *Luca ទតល់នឹងប្រទេសអ៊ីតាលី*, ជនម្នាក់ដែលត្រូវបានរកឃើញថាជាម្ចាស់សារធាតុកាកូអ៊ីន បានផ្តល់សក្ខីកម្មដល់រដ្ឋអាជ្ញាថាជនជាប់ចោទជាអ្នកលក់សារធាតុកាកូអ៊ីននោះឲ្យគាត់។ នៅពេលនោះ ជននោះ បានអនុវត្តសិទ្ធិក្នុងការនៅស្ងៀមមិនឆ្លើយនឹងសំណួរ។ ECtHR យល់ឃើញថាសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ត្រូវបានរំលោភបំពានពីព្រោះគាត់ត្រូវបានផ្តន្ទាទោស ផ្អែកលើសក្ខីកម្មនេះ, រឿងក្តី *Luca ទតល់នឹង* Italy, 2001-II Eur. Ct. H.R. 167 (2001)។

ក.ស.ព បានយោងទៅលើ បង្ហាញថាសិទ្ធិក្នុងការសាកសួរសាក្សី ត្រូវបានកំហិតដើម្បីគ្រាន់តែធ្វើឱ្យមានភាពងាយស្រួលប៉ុណ្ណោះឡើយ។ បញ្ហាសុវត្ថិភាពរបស់សាក្សី មិនទំនងថាកើតមាននៅក្នុងករណីនេះទេ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើមានពិតមែននោះ អ.វ.ត.ក ក៏មានវិធានគ្រប់គ្រាន់រួចទៅហើយ ដើម្បីដោះស្រាយស្ថានភាពបែបនេះ[៤៣]។ បន្ថែមលើនេះ យោងតាមយុត្តិសាស្ត្រនៅតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប "យន្តការណាមួយដែលកំហិតសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ គួរតែត្រូវយកមកអនុវត្តនៅពេលមានភាពចាំបាច់ខ្លាំង។ ប្រសិនបើមានយន្តការដែលកំហិតសិទ្ធិស្រាលជាងនេះ យន្តការនោះគួរត្រូវយកមកអនុវត្ត"[៤៤]។ ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទំនងជាអនុញ្ញាតឱ្យ ក.ស.ព ដាក់ចម្លើយសាក្សីនៅចំពោះមុខខ្លួន ដោយមិនកោះហៅសាក្សីទាំងនោះដើម្បីសាកសួរទេ ក.ស.ព ជាបឋម ត្រូវបង្ហាញឱ្យឃើញថា វាពិតជាចាំបាច់បំផុតសម្រាប់ធ្វើដូច្នេះ។ ដូចដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្លាប់បានយល់ឃើញរួចមកហើយថា៖ "ច្បាប់យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបបង្ហាញថា សិទ្ធិក្នុងការពិនិត្យលើសាក្សី ដែលជាផ្នែកនៃសិទ្ធិក្នុងការទទួលបាននូវការកាត់ទោសដោយយុត្តិធម៌ ជាធម្មតាបានសន្មតជាមុនថា ភស្តុតាងនឹងត្រូវនាំយកមកបង្ហាញនៅក្នុងសវនាការសាធារណៈ ដោយមានវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទ ដែលអាចមើលឃើញការជជែកតទល់គ្នា។ នៅពេលមានការលើកលែងចំពោះគោលការណ៍ទូទៅនេះ តាមវិធានទូទៅ ជនជាប់ចោទត្រូវបានផ្តល់នូវឱកាសគ្រប់គ្រាន់ និងសមស្រប ដើម្បីធ្វើការជំទាស់ និងអាចសួរសំណួរទៅសាក្សីដែលប្រឆាំងនឹងគាត់ផងដែរ..."[៤៥]។

១៧. ក.ស.ព ផ្អែកលើវិធានស្តីពីនីតិវិធីរបស់តុលាការ ICTY និង SCSL និងយុត្តិសាស្ត្រពាក់ព័ន្ធនានាយ៉ាងច្រើន[៤៦] ប៉ុន្តែ វិធានស្តីពីនីតិវិធីរបស់តុលាការទាំងពីរនេះ ចែងយ៉ាងជាក់លាក់ថា កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ អាចត្រូវបានទទួលយកនៅក្នុងកាលៈទេសៈជាក់លាក់មួយ

---

[៤៣] សូមមើលវិធាន 26, 29។

[៤៤] *រឿងក្តី Van Mechelen និងអ្នកដទៃទៀត ទល់នឹង Netherlands*, 1997-III Eur. Ct. H.R. (1997), កថាខណ្ឌ58។

[៤៥] *សំណុំរឿង កាំង ហ្គេកអ៊ាវ* 001/18-07-2007-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ជ, សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងធ្វើជាភស្តុតាង ថ្ងៃទី ២៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ E43/4, កថាខណ្ឌ14 (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[៤៦] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព, កថាខណ្ឌ 12-27។

ចំនួន ជំនួសឱ្យសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់[៤៧]។ វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់ អ.វ.ត.ក មិនមានបទប្បញ្ញត្តិដូចគ្នានេះទេ។ អ្នកធ្វើពង្រាងវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់ អ.វ.ត.ក ប្រាកដជាបានដឹងរួចហើយអំពីវិធានស្តីពីនីតិវិធីរបស់តុលាការ ICTY និង SCSL ហើយអាចអនុម័តវិធានណាមួយ ដែលស្រដៀង ឬ ដូចគ្នាទាំងស្រុងទៅនឹងវិធានរបស់តុលាការទាំងពីរនេះ ប្រសិនបើអ្នកធ្វើពង្រាងទាំងនោះយល់ថាចាំបាច់។ ការណ៍ដែលពួកគាត់មិនធ្វើដូច្នេះ គឺជាការបង្ហាញឱ្យឃើញថា នីតិវិធីនៅ អ.វ.ត.ក ខុសពីនីតិវិធីនៅតុលាការ ICTY និង SCSL[៤៨]។ ក.ស.ព មិនពិចារណាទៅលើភាពខុសគ្នាដ៏ច្បាស់ទាំងនេះរវាងប្រព័ន្ធនីតិវិធីរបស់ អ.វ.ត.ក និងតុលាការ ICTY និង SCSL ឡើយ។

១៨. តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ICC) គ្រាន់តែអនុញ្ញាតទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីដោយមិនមានវត្តមានរបស់សាក្សីនៅក្នុងសវនាការ ប្រសិនបើក្រុមរដ្ឋអាជ្ញា និងក្រុមការពារក្តី មានឱកាសសាកសួរសាក្សីនោះរួចមកហើយ នៅពេលកត់ត្រាចម្លើយសាក្សីនោះ[៤៩]។ ក.ស.ព អះអាងថា វិធានរបស់ ICC "មិនសូវពាក់ព័ន្ធ" ពីព្រោះវិធានទាំងនោះមានចែងពីការរឹតត្បិតយ៉ាងច្បាស់លាស់ចំពោះការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ខណៈដែលវិធានរបស់ អ.វ.ត.ក មិនមានចែងពីការរឹតត្បិតបែបនេះទេ[៥០]។ គេអាចអះអាងយ៉ាងងាយស្រួលដូចគ្នានេះដែរថា វិធានរបស់តុលាការ ICTY និង SCSL "ពាក់ព័ន្ធតិចជាង" វិធានរបស់ ICC ទៅទៀត ពីព្រោះថាវិធានទាំងនោះមានចែងយ៉ាងច្បាស់លាស់អំពីការអនុញ្ញាតឱ្យពឹងផ្អែកទៅលើកំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដោយមិនមានវត្តមានរបស់សាក្សីទាំងនោះនៅក្នុងសវនាការនៅក្នុងកាលៈទេសៈជាក់លាក់មួយចំនួន ខណៈដែលវិធានរបស់ អ.វ.ត.ក មិនមានចែងយ៉ាងដូច្នេះ

[៤៧] *សូមមើល* វិធានផ្ទៃក្នុងនៃនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់ ICTY, វិធាន 92 *ស្ទួន*, វិធាននៃនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់ SCSL, វិធាន 92*ស្ទួន*។

[៤៨] ក.ស.ព បានលើកឡើងនូវទឡ្ហីករណ៍ស្រដៀងគ្នាមួយ ទោះបីជាស្ថិតក្នុងស្ថានភាពខុសគ្នាក៏ដោយ។ ក.ស.ព អះអាងថាអ្នកធ្វើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអ.វ.ត.ក អាចបានដឹងអំពីលក្ខន្តិកៈរបស់ ICTY ហើយតាមរយៈការប្រើពាក្យពេចន៍ស្រដៀងគ្នានៅក្នុងមាត្រា២៩នោះ ពួកគេ អាចមានបំណងប្រើពាក្យពេចន៍នេះក្នុងអត្ថន័យដូចគ្នា។ *សូមមើល* សំណើរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចាត់ទុកសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវជាជម្រើសម្យ៉ាងទៀត , ថ្ងៃទី 17 ខែ មិថុនា ឆ្នាំ 2011, E100, កថាខណ្ឌ15។

[៤៩] វិធានផ្ទៃក្នុងនៃនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់ ICC, វិធាន 68 (ក)។

[៥០] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ 20។

ទេ។ នៅ អ.វ.ត.ក យើងមិនចាំបាច់ត្រូវមានការរឹតត្បិតច្បាស់លាស់ចំពោះការប្រើប្រាស់កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី នៅពេលដែលសាក្សីនោះមិនបង្ហាញខ្លួននៅក្នុងសវនាការឡើយ ពីព្រោះវិធាន ៨៤(១) ផ្តល់ឱ្យជនជាប់ចោទនូវសិទ្ធិដាច់ខាតដើម្បីតទល់ជាមួយសាក្សីនៅពេលសវនាការ។ ក.ស.ព មិនបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា វិធានស្តីពីនីតិវិធីនៅតុលាការ ICTY និង SCSL គួរជាជម្រើសប្រសើរជាងវិធាននៅតុលាការ ICC ឡើយ។

១៩. បើទោះជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពិតជាយល់ឃើញថាមានចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់ អ.វ.ត.ក <u>ហើយ</u>ទំនងជានឹងអនុវត្តតាមនីតិវិធីរបស់តុលាការ ICTY និង SCSL ជាជាងតុលាការ ICC ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះត្រូវតែទទួលយកចម្លើយសាក្សី ដោយមិនកោះហៅសាក្សីឱ្យធ្វើសក្ខីកម្ម តែនៅពេលណាដែលលក្ខខណ្ឌជាក់លាក់មួយចំនួនត្រូវបានបំពេញតែប៉ុណ្ណោះ[៥១]។ ដូចដែល ក.ស.ព បានទទួលស្គាល់រួចហើយ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ដែលទទួលយកដោយតុលាការ ICTY និង SCSL ជាទូទៅ គឺជាចម្លើយដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភស្តុតាងបទឧក្រិដ្ឋ[៥២] ហើយចំពោះចម្លើយដែលនឹងបញ្ជាក់បង្ហាញអំពីអំពើ ឬការប្រព្រឹត្តិរបស់ជនជាប់ចោទ ដែលអាចបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទបានចូលរួមនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមួយ ឬមានចេតនាចាំបាច់ ដូចគ្នាទៅនឹងចេតនារបស់បុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មនានា <u>ត្រូវតែត្រូវដកចេញ</u> បើសិនជាសាក្សីមិនធ្វើសក្ខីកម្មនៅក្នុងសវនាការទេនោះ[៥៣]។

២០. ក.ស.ព បានអះអាងថា លោកសហមេធាវីការពារក្តីអន្តរជាតិ Michael G. Karnavas "យល់

---

[៥១] អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង យល់ថានៅ ICTY និង SCSL " កត្តាដែលត្រូវពិចារណាថាតើត្រូវទទួលយកភស្តុតាងបែបនេះ ឬមិនទទួលយកនោះ រួមមានកាលៈទេសៈដែលចម្លើយនោះ ត្រូវបានធ្វើ និងត្រូវបានកត់ត្រា ថាតើចម្លើយបើកផ្លូវឲ្យមានការសួរដេញដោលដោយភាគីប្រឆាំងដែលកំពុងប្រើភស្តុតាងនេះ ដើម្បីចោទប្រកាន់ឬទេនិងថាតើចម្លើយនេះទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលនាំឲ្យមានភស្តុតាងផ្សេងទៀតដែរឬទេ។ នៅពេលដែលភស្តុតាងឈានទៅរកការបង្ហាញពីអំពើ និងការប្រព្រឹត្តិរបស់ជនជាប់ចោទ ដូចដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះ នេះគឺជាកត្តាដែលប្រឆាំងនឹងភាពអាចទទួលយកបានបែបនេះ ឬក៏ជាផ្នែកនៃភស្តុតាងនោះ។" *សំណុំរឿង កាំង ហ្គេកអ៊ាវ* 001/18-07-2007-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ដ, សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងធ្វើជាភស្តុតាង ថ្ងៃទី ២៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩, E43/4, កថាខណ្ឌ15។

[៥២] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, កថាខណ្ឌ 22, 36។

[៥៣] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, កថាខណ្ឌ17។

ព្រមប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនូវគោលការណ៍ ដែលមានចែងនៅក្នុងសេចក្ដីសន្និដ្ឋាននេះ"[៥៤]។ វាមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់តាមរយៈប្រតិចារិត ដែល ក.ស.ព បានយោងទៅលើនោះថា សហមេធាវីការពារក្ដី លោក Karnavas នាពេលនោះកំពុងពិភាក្សាលើនីតិវិធីនៅតុលាការពិសេសនានា ហើយថាការពិភាក្សានេះ មិនបង្ហាញថាការអនុវត្តនៅឯតុលាការទាំងនោះអាចអនុវត្តបាននៅ អ.វ.ត.ក នោះឡើយ។ មុននឹងពិភាក្សាលើការអនុវត្តអន្តរជាតិ សហមេធាវី លោក Michael Karnavas បានលើកឡើងថា៖ "**សូមយើងចងចាំផងដែរថា នេះគឺជាតុលាការកម្ពុជា តុលាការនេះគឺនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា ហើយយើងគួរតែងាកទៅមើលគំរូអន្តរជាតិ តែខណៈណា ជាអាទិ៍ គំរូក្នុងស្រុកកម្ពុជាមិនមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់តែប៉ុណ្ណោះ ឬខណៈណាមានចន្លោះប្រហោងតែប៉ុណ្ណោះ**"[៥៥]។ ក.ស.ព ប្រដូចដោយមិនត្រឹមត្រូវ ថាការអនុវត្តរបស់<u>មេធាវីការពារក្ដី</u>ចំពោះការទទួលយកកំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សីជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅក្នុងសំណុំរឿង *រដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង Prlić* នៅតុលាការ ICTY ថាជាការអនុវត្តដូចគ្នាទៅនឹងអ្វីដែលស្នើឡើងនៅក្នុងសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់ ក.ស.ព នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ។ សិទ្ធិក្នុងការសាកសួរសាក្សី គឺជាសិទ្ធិជាសារវ័ន្តរបស់<u>ជនជាប់ចោទ</u> មិនមែនជាសិទ្ធិរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាទេ។ សិទ្ធិរបស់រដ្ឋអាជ្ញានៅក្នុងនីតិវិធី ដើម្បីសួរដេញដោលសាក្សីរបស់ភាគីបដិបក្ខនៅក្នុងសវនាការដែលដឹកនាំដោយភាគី (adversarial trials) មិនអាចប្រដូចទៅនឹងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទនេះបានឡើយ[៥៦]។

៣. ការទទួលយកកំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី ដោយមិនកោះហៅសាក្សីទាំងនោះឱ្យធ្វើសក្ខីកម្មនៅក្នុងសវនាការ មិនប្រាកដថានឹងធានាឱ្យមានភាពងាយ

[៥៤] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ23។

[៥៥] ប្រតិចារឹក, ថ្ងៃទី 5 ខែ មេសា ឆ្នាំ 2011, E1/2.1, ទំព័រ 89។

[៥៦] "សិទ្ធិតាមនីតិវិធីរបស់រដ្ឋអាជ្ញាក្នុងការសួរសាក្សីរបស់ភាគីបដិបក្ខ ... តាមមធ្យោបាយណាក៏ដោយ មិនអាចប្រដូចសិទ្ធិ *ជាសារវ័ន្ត*ទៅនឹងសិទ្ធិសួរសាក្សីរបស់ភាគីបដិបក្ខរបស់ជនជាប់ចោទឡើយ ដោយហេតុថាជនជាប់ចោទ យល់ឃើញថាមូលដ្ឋានគ្រឹះមានចែងនៅក្នុងអត្ថបទរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងសន្ធិសញ្ញាសម្រាប់ការការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាពជាសារវ័ន្ត ។ STEFANO MAFFEI, សិទ្ធិរបស់ប្រជាជនអឺរ៉ុបក្នុងការតទល់មុខគ្នាក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖ សាក្សីដែលអវត្តមាន, អនាមិក និងងាយរងគ្រោះ *9 THE EUROPEAN RIGHT TO CONFRONTATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS: ABSENT, ANONYMOUS AND VULNERABLE WITNESSES* 10-11 (ការបោះពុម្ពផ្សាយច្បាប់ Europa ឆ្នាំ ២០០៦)។

ស្រួលដល់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីឡើយ

២១. ក.ស.ព អះអាងថា ការអនុវត្តនៃការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ដោយមិនកោះហៅសាក្សីឱ្យចូលធ្វើសក្ខីកម្មនៅក្នុងសវនាការ នឹងអនុញ្ញាតឱ្យសវនាការប្រព្រឹត្តិទៅដោយមានភាពងាយស្រួលដោយសមហេតុផល[៥៧]។ ក.ស.ព អះអាងថា "ការអនុញ្ញាតឱ្យជនជាប់ចោទដែលជំនះចង់សួរដេញដោលសាក្សីច្រើនរយនាក់ ដែលកំណត់ហេតុរបស់ពួកគាត់មានរួចស្រេចហើយក្នុងសំណុំរឿង មិនថាកំណត់ហេតុទាំងនោះទាក់ទិននឹងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទ ឬផ្នែកណាមួយនៃសំណុំរឿង ឬមិនថាកំណត់ហេតុទាំងនោះត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយភស្តុតាង *ផ្ទាល់មាត់* និង/ឬ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងមិនថាមានផលប៉ះពាល់ដល់រយៈពេលនៃសវនាការប៉ុន្មានទេ គឺវាដូចគ្នានឹងការអនុញ្ញាតឱ្យជនជាប់ចោទធ្វើឱ្យខូចដល់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងរំលោភបំពានដំណើរការរបស់តុលាការ"[៥៨]។ ការអះអាងបែបនេះមិនសមហេតុផលឡើយ។ ក.ស.ព មិនអាចអះអាងដោយមានភាពជឿជាក់ថា មេធាវីការពារក្តីនឹង "ធ្វើឱ្យខូចដល់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធី" ដោយសារតែមេធាវីការពារក្តីមានសិទ្ធិសាកសួរសាក្សីឡើយ។ ប្រសិនបើ ក.ស.ព ព្រួយបារម្ភអំពីរយៈពេលនៃការជំនុំជម្រះក្តី ហើយមិនប្រាថ្នាឱ្យមានការសាកសួរដេញដោលសាក្សី "រាប់រយនាក់" នៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីទេនោះ ក.ស.ព មិនគួរស្នើសុំដាក់កំណត់ហេតុចម្លើយសាក្សីរាប់រយ នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ ក.ស.ព មិនអាច ហើយមិនគួរបង្វែរការស្តីបន្ទោសមកលើមេធាវីការពារក្តី ដោយសារតែការខកខានរបស់ខ្លួនក្នុងការកំណត់ដោយសមហេតុផលនូវភស្តុតាងដែលខ្លួនស្នើសុំដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនោះទេ។ ដូចបានរៀបរាប់គ្រប់គ្រាន់រួចហើយ បើទោះជា លោក អៀង សារី មានសិទ្ធិដាច់ខាតដើម្បីសាកសួរដេញចោលសាក្សីដាក់បន្ទុកក៏ដោយ ក៏យើងមិនអាចបកស្រាយថា គាត់នឹងអនុវត្តសិទ្ធិនេះនៅក្នុងគ្រប់ឱកាសទាំងអស់ដែលមាននោះទេ លើកលែងតែពេលណាដែលចាំបាច់តែប៉ុណ្ណោះ។ ការពិចារណាទៅលើអ្វីដែលអាចកើតមានឡើងនាពេលអានាគត នឹងគ្រាន់តែជំរុញឱ្យមានកង្វល់ដែលមិនចាំបាច់តែប៉ុណ្ណោះ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានសិទ្ធិគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការអនុវត្តឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួន ដើម្បីកំហិតការសាកសួរដេញដោលសាក្សីណាមួយ នៅពេលដែលសំណួរទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាដែលមិនពាក់ព័ន្ធ

[៥៧] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព, កថាខណ្ឌ 26, 34។

[៥៨] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, កថាខណ្ឌ34។

ឬច្រំដែលឥតប្រយោជន៍។

ខ. ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសម្រេចថា លោក អៀង សារី មិនមានសិទ្ធិដាច់ខាតដើម្បីសាកសួរដេញដោលសាក្សីទេនោះ អង្គជំនុំជម្រះត្រូវពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្នអំពីភាពអាចទទួលយកបាន និងតម្លៃជាភស្តុតាងនៃកំណត់ហេតុចម្លើយសាក្សីនីមួយៗ

២២. ក.ស.ព មិនទាន់បានដាក់បញ្ជីឯកសារសម្រាប់ប្រធានបទចំនួនបួនដំបូងសម្រាប់ការជំនុំជម្រះក្តីនៅឡើយទេ ហើយយើងមិនទាន់ដឹងយ៉ាងជាក់លាក់នៅឡើយទេថាតើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីណាមួយ ដែល ក.ស.ព មានបំណងស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទទួលយកដោយមិនស្តាប់សក្ខីកម្មសាក្សីនោះ។ នៅពេលបញ្ជីឯកសារនោះត្រូវបានដាក់រួចហើយ មេធាវីការពារក្តីនឹងមានលទ្ធភាពច្រើនជាងនេះក្នុងការបង្ហាញការជំទាស់របស់ខ្លួនបដិសេធការប្រើប្រាស់កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីជាក់លាក់ទាំងនោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ វាជាការសំខាន់ក្នុងការរំឭកឡើងវិញដែរថា ក.ស.ច.ស ដែលមានអាណត្តិក្នុងការបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរតែម្នាក់ឯងគត់នោះ[៥៩] បានប្រមូល និងដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងសំណុំរឿងនូវកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីជាច្រើន ដែលធ្វើឡើងដោយ ក.ស.ព និងបុគ្គល និងអង្គការនានានៅខាងក្រៅតុលាការ ដូចជាមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (ហៅកាត់ថា "DC-Cam")។ លោក អៀង សារី មិនមានឱកាសណាមួយ ដើម្បីសាកសួរសាក្សីទាំងនេះ ឬសាក្សីណាមួយ[៦០] នៅពេលដែលពួកគាត់បានផ្តល់

[៥៩] អនុស្សរណៈរបស់ក.ស.ច.ស ផ្ញើជូនមេធាវីការពារក្តី, ថ្ងៃទី 10 ខែ មករា ឆ្នាំ 2008, ទំព័រ2។

[៦០] ក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបសួរ ក.ស.ច.ស បានពន្យល់ថាការតទល់មុខគ្នាក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបសួរ ត្រូវបានរៀបចំធ្វើឡើងតាមឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ក.ស.ច.ស ដើម្បីបញ្ជាក់ច្បាស់នូវសក្ខីកម្មដែលមានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នា ហើយក.ស.ច.ស ក៏បានពន្យល់ថាការចូលរួមក្នុងការតទល់មុខគ្នា នឹងនាំឱ្យមានការលះបង់សិទ្ធិនៅស្ងៀមមិនឆ្លើយតប។ *សូមមើល* លិខិតរបស់ក.ស.ច.ស ផ្ញើជូនសហមេធាវីការពារក្តីនួន ជា៖ ការឆ្លើយតបទៅនឹងលិខិតរបស់លោកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ស្តីពី ការស៊ើបអង្កេត ថ្ងៃទី ១០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៨ A110/I។ *សូមមើលផងដែរ* លិខិតរបស់ ក.ស.ច.ស ផ្ញើជូនសហមេធាវីការពារក្តី អៀង ធីរិទ្ធ៖ ចម្លើយតបនឹងពាក្យសុំ ចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ទាមទារឱ្យមានការការពារសិទ្ធិការពារខ្លួននៅពេលសួរចម្លើយ កាំង ហ្កេកអ៊ាវ ចុះថ្ងៃទី ២ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨, A178/I។ លិខិតរបស់ ក.ស.ច.ស ផ្ញើជូនសហមេធាវីការពារក្តី នួន ជា៖ ចម្លើយតប ចុះថ្ងៃទី ៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ ចំពោះសំណើសុំការបំភ្លឺទាក់ទងនឹងការតទល់មុខគ្នា ចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨, D114/1។

ចម្លើយនោះឡើយ។ <u>មិនត្រូវ</u>បានទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីទាំងនោះឡើយ <u>លើកលែងតែ</u> សាក្សីទាំងនោះត្រូវបានសាកសួរដេញដោលនៅក្នុងសវនាការជាមុនសិន។

២៣. យើងដឹងតិចតួចណាស់អំពីកាលៈទេសៈ ដែលកំណត់ស្តាប់ចម្លើយសាក្សីទាំងនេះត្រូវបានធ្វើឡើង ឬអំពីបទពិសោធន៍ និងគុណវឌ្ឍន៍របស់អ្នកសម្ភាសន៍ទាំងនោះ។ ចេតនារបស់អ្នកសម្ភាសន៍ទាំងនោះអាចឱ្យគេចោទសួរបាន។ ជាឧទាហរណ៍ DC-Cam ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយសារតែមានច្បាប់របស់សហរដ្ឋអាមេរិកស្តីពីយុត្តិធម៌នៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជានៅឆ្នាំ ១៩៩៤[៦១]។ ច្បាប់ស្តីអំពីយុត្តិធម៌នៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា នេះសន្មតថាមានការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ហើយថាមានអត្ថិភាពនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍[៦២]។ អាណត្តិរបស់ DC-Cam គឺត្រូវ "ប្រមូលទន្និន័យពាក់ព័ន្ធនានាទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា"[៦៣]។ ការងារនេះនៅតែជាការងារមួយផ្នែកនៃបេសកកម្មរបស់មជ្ឈមណ្ឌលនេះដដែលនាពេលបច្ចុប្បន្ន[៦៤]។ មជ្ឈមណ្ឌលនេះមិនត្រូវបានបង្កើតឡើង ដើម្បីស្វែង

លោក អៀង សារី មិនបានជ្រើសរើសលះបង់សិទ្ធិនៅស្ងៀមមិនឆ្លើយតប និងមិនត្រូវបានស្នើឱ្យធ្វើដូច្នោះ ហើយមិនបានចូលរួមក្នុងការតទល់មុខគ្នាក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបសួរឡើយ។

[៦១] 22 U.S.C. 2656, ផ្នែកឃ, §§ 571–74។

[៦២] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, § 572. "ក. ជាទូទៅ ស្របតាមច្បាប់អន្តរជាតិ វាជាគោលនយោបាយរបស់សហរដ្ឋអាមេរិកក្នុងការគាំទ្រកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីនាំខ្លួនសមាជិកខ្មែរក្រហមយកមកជំនុំជម្រះក្តី សម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ពួកគេប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលបានប្រព្រឹត្តចាប់ពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩។ ខ.ការជំរុញឱ្យមានសកម្មភាពជាក់លាក់នានា៖ ចុងក្រោយ សភាសហរដ្ឋអាមេរិកជំរុញឱ្យប្រធានាធិបតី ១. ប្រមូលផ្តុំ ឬផ្តល់ជំនួយដល់អង្គការ និងបុគ្គលដែលមានលក្ខណៈសមស្រប ដើម្បីប្រមូលទិន្នន័យដែលពាក់ព័ន្ធអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ដែលបានប្រព្រឹត្តក្នុងប្រទេសកម្ពុជា, ២. ក្នុងស្ថានភាពដែលប្រធានាធិបតី យល់ឃើញថាមានភាពសមស្រប ប្រធានាធិបតីលើកទឹកចិត្តឱ្យបង្កើតតុលាការព្រហ្មទណ្ឌជាតិ ឬអន្តរជាតិសម្រាប់ជំនុំជម្រះក្តីជនទាំងឡាយណា ដែលត្រូវបានចោទពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និង ៣. ប្រសិនបើមានការចាំបាច់ ត្រូវផ្តល់ឱ្យតុលាការជាតិ និងអន្តរជាតិនោះនូវព័ត៌មានដែលប្រមូលបាន ដោយអនុលោមតាមកថាខណ្ឌ (១)។

[៦៣] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ។*

[៦៤] គេហទំព័ររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ថ្លែងថា៖ "មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា កំពុងធ្វើការងារដើម្បីចងក្រងឡើងវិញនូវប្រវត្តិសាស្ត្រទំនើបរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ដែលភាគច្រើនមិនមានភាពច្បាស់លាស់ដោយសារអណ្តាតភ្លើងសង្គ្រាម និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍" http://www.dccam.org/Abouts/History/Histories.htm។

រកការពិត ឬដើម្បីសម្រេចថាតើអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិពិតជាបានកើតមានឡើងមែន ឬមិនមែននោះទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ មជ្ឈមណ្ឌលនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីបញ្ជាក់បន្ថែមអំពីសេចក្ដីសន្និដ្ឋានទុកជាមុនថាមានអំពើទាំងនេះ។ កំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី ដែលធ្វើឡើងដោយ DC-Cam មិនអាចចាត់ទុកថាអាចជឿជាក់បានគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីទទួលយកមកធ្វើជាភស្តុតាងបានទេ លុះត្រាតែសាក្សីដែលផ្ដល់បទសម្ភាសន៍ទាំងនោះបង្ហាញខ្លួននៅក្នុងសវនាការសម្រាប់ការសាកសួរដេញដោល។

២៤. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្លាប់ដកចេញកំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី ដែលធ្វើឡើងដោយ DC-Cam ដោយសារតែសាក្សីទាំងនោះបានទទួលមរណភាព ដែលអង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា កំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សីរបស់គាត់ មិនសមស្របក្នុងការបញ្ជាក់បង្ហាញអំពីអង្គហេតុ ដែលបានអះអាងនៅក្នុងកំណត់ហេតុទាំងនោះបានឡើយ[៦៥]។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកត់សម្គាល់ឃើញថា សាក្សី ឬអ្នកបកប្រែភាសានៃកំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សីរបស់ DC-Cam ដែលត្រូវបានដកចេញនោះ មិនបានធ្វើការស្បថនោះទេ[៦៦]។ ពិតណាស់ សូម្បីតែនៅតុលាការ ICTY ដែលអនុញ្ញាតយ៉ាងច្បាស់លាស់ ក្នុងការទទួលយកកំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សីនៅក្នុងស្ថានភាពជាក់លាក់មួយចំនួន នៅពេលដែលសាក្សីទាំងនោះមិនបានធ្វើសក្ខីកម្មនៅក្នុងពេលសវនាការក៏ដោយ ក៏តុលាការនោះនៅតែទាមទារឱ្យមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវមួយដែលថា កំណត់ហេតុស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី ត្រូវមានភ្ជាប់មកជាមួយនូវសេចក្ដីប្រកាសសាក្សីមួយរបស់បុគ្គល ដែលធ្វើកំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលបញ្ជាក់ថាខ្លឹមសារនៃកំណត់ហេតុនោះពិតប្រាកដ និងត្រឹមត្រូវទៅតាមចំណេះដឹង និងការជឿជាក់របស់បុគ្គលនោះ[៦៧]។ ក.ស.ព អះអាងថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវមួយនេះនឹងមិនសមស្របអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក ទេ "នៅក្នុងករណីនៃកំណត់ហេតុសម្ភាសន៍ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលបានបង្កើតឡើងក្នុងអំឡុងកិច្ចស៊ើបសួរ"[៦៨]។ ក.ស.ព មិនបានពន្យល់ថាហេតុអ្វី

---

[៦៥] *សំណុំរឿង កាំង ហ្គេកអ៊ាវ* 001/18-07-2007-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ជ, សេចក្ដីសម្រេចស្ដីពីភាពអាចទទួលយកសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងធ្វើជាភស្តុតាង ថ្ងៃទី ២៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ E43/4, កថាខណ្ឌ, កថាខណ្ឌ16។

[៦៦] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ។*

[៦៧] វិធាននីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី វិធាន៩២ស្ទួន (ខ)។

[៦៨] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព កថាខណ្ឌ 25។

បានជាខ្លួនពិចារណាឃើញថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវមួយនេះមិនមានភាពសមស្រប។ ក.ស.ព អះអាងបន្តថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរតែពិចារណាថាតើលិខិតបញ្ជាក់អំពីកំណត់ហេតុដែលប្រមូលបានមុនពេលចាប់ផ្តើមកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី អ.វ.ត.ក មានភាពសមស្របដែរឬទេ ឬថាតើចម្លើយនានាអាចត្រូវបានទទួលយកដែរឬទេ ប្រសិនបើសាក្សីបានទទួលមរណភាព ឬមិនអាចឱ្យគេរកឃើញ[៦៩]។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរតែអនុវត្តតាមនីតិវិធីរបស់ខ្លួនដែលមានកន្លងមកពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ហើយបដិសេធមិនទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីរបស់សាក្សីណាដែលបានទទួលមរណភាពហើយនោះ និងរបស់សាក្សីណាដែលមិនបានធ្វើការស្បថ[៧០]។ ការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០១[៧១] មិនមានលក្ខណៈដាច់ខាតឡើយ ដោយហេតុថាមេធាវីការពារក្តីនៅក្នុងសំណុំរឿងនោះ មិនជំទាស់ទៅនឹងបញ្ហាអង្គច្បាប់ជាច្រើន ដោយរួមទាំងបញ្ហានីតិវិធីនានាផងដែរ ដែលតាមការសន្មត ពីព្រោះថាបញ្ហាដែលសំខាន់តែមួយគត់ គឺការកំណត់ទោសរបស់ ឌុច ដែលគាត់នឹងទទួលចំពោះអំពើឧក្រិដ្ឋរបស់គាត់ដែលគាត់បានទទួលស្គាល់។ តាមរយៈការរៀបរាប់មកនេះ លោក អៀង សារី មិនគួរទទួលរងបញ្ហា ដោយសារតែការខ្វះការយកចិត្តទុកដាក់ ឬយុត្តិសាស្ត្រការពារក្តីរបស់មេធាវីរបស់ ឌុច ឡើយ។

២៥. កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ដែលធ្វើឡើងដោយ ក.ស.ព មិនគួរត្រូវបានទទួលយកទេ ប្រសិនបើសាក្សីទាំងនោះមិនត្រូវបានសាកសួរដេញដោលនៅក្នុងសវនាការជាមុនសិន។ ក.ស.ព មានការចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងការផ្តោតទៅលើភស្តុតាងដាក់បន្ទុក។ សំណួរដែលមានលក្ខណៈដោះបន្ទុក នឹងមិនទំនងជាត្រូវបានសួរដោយអ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ព ឡើយ។ នៅក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃប្រទេសនេះ ហាមឃាត់យ៉ាងជាក់ច្បាស់ចំពោះបុគ្គលទីបីដែលមិនចូលរួមនៅក្នុងដំណើរការសម្រេចសេចក្តីចុងក្រោយ ឱ្យប្រមូលភស្តុតាងដែលនឹងត្រូវប្រើ

---

[៦៩] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, កថាខណ្ឌ 39។

[៧០] *សំណុំរឿង កាំង ហ្គេកអ៊ាវ* 001/18-07-2007-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ដ, សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងធ្វើជាភស្តុតាង ថ្ងៃទី ២៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ E43/4, កថាខណ្ឌ, កថាខណ្ឌ16។

[៧១] វាត្រូវបានក.ស.ព យោងក្នុងកថាខណ្ឌ ៣០ នៃដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់ក.ស.ព។ ជើងទំព័ររបស់ក.ស.ព មិនត្រឹមត្រូវឡើយ។ ហេតុដូច្នេះហើយ សហមេធាវីការពារក្តី មិនអាចពិនិត្យមើលសិទ្ធិអំណាច ដែលក.ស.ព ផ្អែកលើឡើយ។

ប្រាស់នៅក្នុងតុលាការនោះ[៧២]។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរតែអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្របែបនេះ ហើយទទួលយកតែកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីទាំងឡាយណា ដែលប្រមូលបានដោយសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតតែប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសម្រេចទទួលយកកំណត់ហេតុនានា ដោយមិនកោះហៅសាក្សីដែលផ្តល់ចម្លើយនោះមកឱ្យធ្វើសក្ខីកម្មនៅក្នុងសវនាការ នោះទេ។

២៦. ចម្លើយសាក្សីដែលប្រមូលបានដោយអ្នកស៊ើបអង្កេត ឬអ្នកវិភាគនានារបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (ដែលខុសពីសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតខ្លួនឯងផ្ទាល់) មិនអាចឱ្យមានការជឿជាក់គ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីទទួលយកធ្វើជាភស្តុតាងបានទេ ប្រសិនបើមិនផ្តល់សិទ្ធិឱ្យជនជាប់ចោទដើម្បីធ្វើការតទល់សាក្សីទេនោះ។ សមាជិកបុគ្គលិករបស់ ក.ស.ច.ស មួយចំនួន ដោយរួមទាំងអ្នកទាំងឡាយណាដែលដឹកនាំកិច្ចសម្ភាសន៍សាក្សីផងដែរនោះ មានទំនាក់ទំនងពីមុនៗជាមួយនឹង ក.ស.ព ឬ មជ្ឈមណ្ឌល DC-Cam ដែលអាចប៉ះពាល់ដល់ភាពគួរឱ្យជឿជាក់បាននៃចម្លើយសាក្សីទាំងនោះ[៧៣]។ វាជាការសំខាន់ក្នុងការគូសបញ្ជាក់អំពីការណែនាំរបស់លោកចៅក្រម Lemonde ទៅកាន់អ្នកស៊ើបអង្កេតជាន់ខ្ពស់របស់គាត់ថា គាត់ "ចង់ឱ្យយើងរកបានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកច្រើន

---

[៧២] "The *Unmittelbarkeitsprinzip* [គោលការណ៍នៃការបង្ហាញភស្តុតាងនៅចំពោះមុខចៅក្រមពេញសិទ្ធិ] ហាមឃាត់មិនឲ្យតុលាការប្រគល់សិទ្ធិឲ្យបុគ្គលទី៣ ទទួលយកភស្តុតាងដែលមិនពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការសម្រេចចិត្តចុងក្រោយឡើយ។ ដូច្នេះ ក្នុងពេលធ្វើការជំនុំជម្រះក្តីជាប្រក្រតី តុលាការមួយ មិនអាចណែនាំឲ្យមន្ត្រីមួយរូបទៀតទៅជួបសាក្សីណាមួយដូចជាសាក្សីរស់នៅបរទេស ឬស្នាក់នៅក្នុងមន្ទីរពេទ្យក្នុងទីក្រុងមួយទៀត ហើយស្តាប់ចម្លើយសាក្សីរូបនោះឡើយ។ ហើយតុលាការ ក៏មិនអាចប្រើប្រាស់កំណត់ត្រារបស់មន្ត្រីនោះជាភស្តុតាងឡើយ ក្នុងករណីមិនបានលក្ខខ័ណ្ឌដែលគេហៅថា *kommissarische Beweisaufnahme* (ការទទួលយកភស្តុតាងតាមរយៈការប្រទានសិទ្ធិ *commissary taking of evidence*) ក្រោម §§ 223 – 225 ។" Michael Bohlander, *ទស្សនៈទានជាមូលដ្ឋាននៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌអាល្លឺម៉ង់ – សេចក្តីផ្តើម*, 1 DURHAM L. REV. 1, 21 (2011)។

[៧៣] *សូមមើល, ឧទាហរណ៍,* សំណើសុំព័ត៌មានទាក់ទងនឹងអត្ថិភាពដ៏សំខាន់នៃទំនាស់ផលប្រយោជន៍របស់អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត Stephen Heder ចុះថ្ងៃទី 30 ខែ មករា ឆ្នាំ 2009, A252។ សាលដីកាលើពាក្យបណ្តឹងរបស់មេធាវីការពារក្តីប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចរបស់ក.ស.ច.ស លើសំណើសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួររបស់មេធាវីអ្នកស្រី អៀង ធីរិទ្ធ សុំឱ្យស៊ើបអង្កេតទៅលើតួនាទីរបស់លោកអ៊ីសា ឧស្មាន់ នៅក្នុងការស៊ើបសួរ សុំឱ្យដកចេញកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីមួយចំនួន និងសុំឱ្យស្តាប់ចម្លើយសាក្សីមួយចំនួនជា ថ្មីម្តង ទៀត ថ្ងៃទី ២៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១០ ,D361/2/4។

ជាងភស្តុតាងដោះបន្ទុក"[៧៤]។ លោកចៅក្រម Lemonde មិនដែលបដិសេធឲ្យច្បាស់ថាមិនបាន ផ្តល់ការណែនាំបែបនេះឡើយ បើទោះជាគាត់បានអះអាងថាការនិយាយបែបនេះគឺគ្រាន់តែជាការ លេងសើចក៏ដោយ[៧៥]។ បន្ថែមលើនេះ នៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍សាក្សីមួយចំនួន អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ចៅ.ស ទំនងជាបានសួរសំណួរ ដោយមានចម្លើយគិតទុកក្នុងចិត្តរួចទៅហើយ និង/ឬ មិន បានសួរសំណួរពាក់ព័ន្ធដើម្បីបញ្ជាក់ឡើយ[៧៦]។ ក្នុងករណីនេះ ផលប្រយោជន៍របស់មេធាវីការពារ ក្តីមិនត្រូវបានការពារឡើយ។

២៧. ចម្លើយសាក្សីដែលអ្នកស៊ើបអង្កេត ក.ស.ចៅ.ស បានប្រមូលមក មិនអាចជំនួសឱ្យការសាកសួរ ដេញដោលសាក្សីទាំងនេះនៅក្នុងសវនាការបានឡើយ។ ដូចដែលបានពន្យល់ដោយវិទូដ៏ល្បីល្បាញ ខាងជំនាញច្បាប់ លោក William Blackstone៖

> ការសាកសួរដេញដោលសាក្សីដោយបើកចំហ *ដោយផ្ទាល់មាត់* នៅចំពោះមុខមនុស្សជាតិ អាចនាំទៅដល់ ការបង្ហាញការពិត ប្រសើរជាងការសាកសួរជាអសាធារណៈ និងដោយសម្ងាត់ ដោយមានកត់ត្រាជាលាយ លក្ខណ៍អក្សរនៅចំពោះមុខមន្ត្រីមួយរូប ឬជំនួយការរបស់គាត់ នៅក្នុងតុលាការគ្រីស្តសាសនា និងនៅ តុលាការដទៃៗទៀតដែលអនុវត្តការងាររបស់ខ្លួនតាមប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល[៧៧] ដែលជារឿយៗ សាក្សីផ្តល់ សក្ខីកម្មជាអសាធារណៈដោយគាត់មានការខ្មាស់អៀន ក្នុងការធ្វើសក្ខីកម្មនៅក្នុងតុលាការផ្លូវការជា សាធារណៈ។ នៅក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្មជាអសាធារណៈបែបនេះ អ្នកកត់ត្រាដ៏ជំនាញ ឬដោយមិនប្រុង

---

[៧៤] *សូមមើល* សំណើរបស់លោក អៀង សារី សុំថ្កោលទោសចៅក្រមស៊ើបអង្កេត Marcel Lemonde និងសំណើសុំឲ្យមាន សវនាការជាសាធារណៈ ចុះថ្ងៃទី៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារលេខ 1, បើក ឧបសម្ព័ន្ធ១។

[៧៥] ចម្លើយតបរួមរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត Marcel Lemonde ទៅនឹងបណ្តឹងជំទាស់ដែលត្រូវបានធ្វើក្នុងនាម អៀង សារី និង ខៀវ សំផន ចុះថ្ងៃទី៥ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៩ កថាខណ្ឌ៨។

[៧៦] *សូមមើល ឧទាហរណ៍* ឯកសារ D200/5, ទំព័រ៤, ដែលអ្នកបកប្រែត្រូវបានសួរថា "តើឯកសារទាំងនេះនិយាយអំពីការបោស សម្អាតឬ?" នៅពេលដែលមិនមានការលើកឡើងពេលមុនអំពីការបោសសម្អាតណាមួយឡើយ។ ឯកសារ D125/160 ដែលសាក្សីម្នាក់លើកឡើងថាលោកស្រី អៀង ធីរិទ្ធ មិនបានអនុញ្ញាតឲ្យគាត់ទៅធ្វើបុណ្យក្នុងភូមិកំណើតរបស់គាត់ ពីព្រោះលោកស្រី អៀង ធីរិទ្ធ ខ្លាចថាវាអាចមានប៉ះពាល់លើខ្លួនគាត់។ អ្នកស្តាប់ចម្លើយ មិនបានសួរលោកស្រីអៀង ធីរិទ្ធ ថាតើគាត់ខ្លាចអ្វីឡើយ ឬហេតុអ្វីបានជាគាត់ខ្លាចថាអាចប៉ះពាល់លើខ្លួនគាត់ឡើយ។

[៧៧] សូមកត់សម្គាល់ថាការលើកឡើងរបស់ Blackstone អំពីប្រព័ន្ធច្បាប់ civil law ចុះកាលបរិច្ឆេទក្នុងឆ្នាំ 1768។ មាន ការផ្លាស់ប្តូរច្រើនចាប់តាំងពីពេលនោះមក ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ជាប្រពៃណី ប្រព័ន្ធច្បាប់បច្ចុប្បន្ននេះ និងជាពិសេស ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា គោរពសិទ្ធិជនជាប់ចោទក្នុងការសាកសួរសាក្សីដាក់បន្ទុកលើជនជាប់ចោទ។

ប្រយ័ត្ន អាចធ្វើឱ្យសាក្សីម្នាក់និយាយពីអ្វីដែលគាត់មិនចង់ថា ដោយសារអ្នកកត់ត្រានោះបានរៀបចំសម្រួលសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដោយប្រើប្រាស់ទម្រង់ប្រយោគ និងភាសារបស់គាត់ផ្ទាល់។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងតុលាការ សាក្សីមានសេរីភាពក្នុងការកែតម្រូវ និងពន្យល់ពីអត្ថន័យនៃសក្ខីកម្មរបស់គាត់ ប្រសិនមានការយល់ខុស ដែលសេរីភាពក្នុងការធ្វើបែបនេះមិនមានសម្រាប់គាត់ទេនៅពេល ដែលសក្ខីកម្មរបស់គាត់ត្រូវបានកត់ត្រាទុករួចហើយនោះ[៧៨]។

IV. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងសំណើ

២៨. វិធានផ្ទៃក្នុងមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ និងមិនមានភាពស្រពិចស្រពិលអ្វីឡើយ។ វិធានផ្ទៃក្នុងផ្តល់ឱ្យ លោក អៀង សារី នូវសិទ្ធិក្នុងការសាកសួរដេញដោលរាល់សាក្សីទាំងអស់ ដែលដាក់បន្ទុកមកលើរូបគាត់។ ការធានារបស់រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាក្នុងការប្រកាន់ភ្ជាប់នូវកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ និងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ក៏ធានាសិទ្ធិមួយនេះឱ្យ លោក អៀង សារី ផងដែរ។ មិនមានហេតុផលណាមួយ ដែលត្រូវរឹតត្បិតសិទ្ធិរបស់ លោក អៀង សារី នៅក្នុងការតទល់សាក្សី ដោយងាកទៅរកវិធានស្តីពីនីតិវិធីរបស់តុលាការ និងសាលាក្តីដទៃទៀត ដូចជាតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអ៊ឺរ៉ុប តុលាការ ICTY ឬ SCSL នោះទេ។ បន្ថែមលើនេះ វាមិនត្រឹមត្រូវទេ ដែលយើងត្រូវអនុម័តយកបែបបទគំរូ ដែលតាមការសន្មតដើម្បីធានាឱ្យមានភាពងាយស្រួលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដែលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌ ដែលត្រូវបានធានា។ ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទំនោរនឹងទទួលយកចម្លើយសាក្សី ដោយមិនផ្តល់ឱ្យ លោក អៀង សារី នូវសិទ្ធិតទល់នឹងសាក្សីទាំងនោះទេ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរតែពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្នទៅលើខ្លឹមសារ និងប្រភពនៃចម្លើយសាក្សីទាំងនោះ។ ចម្លើយសាក្សីជាច្រើននៅក្នុងសំណុំរឿង មិនអាចឱ្យជឿជាក់បានគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីទទួលយកមកធ្វើជាភស្តុតាងបានទេ កុំថាឡើយដល់ទៅផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងឱ្យទៅចម្លើយសាក្សីទាំងនោះ ដោយមិនធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើភាពត្រឹមត្រូវ ពិតប្រាកដ និងភាពដែលគួរឱ្យជឿជាក់បាននៃចម្លើយសាក្សី

[៧៨] WILLIAM BLACKSTONE, សេចក្តីអធិប្បាយអំពីច្បាប់របស់អង់គ្លេស *COMMENTARIES ON THE LAWS OF ENGLAND* 373-74 (ក្បាលទី 3, 1768)។

ទាំងនោះទេ។ ការបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវ ពិតប្រាកដ និងភាពដែលគួរឱ្យជឿជាក់បាននៃចម្លើយសាក្សី អាចធ្វើទៅបានតាមរយៈការស្តាប់សក្ខីកម្ម និងតទល់ដេញដោល *ដោយផ្ទាល់មាត់*។

សម្រាប់សំអាងហេតុនានាដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងចម្លើយតបនេះ មេធាវីការពារក្តីសូមស្នើដោយគោរពថាអង្គជំនុំជម្រះ៖

ក. **គោរព**សិទ្ធិដាច់ខាតរបស់ លោក អៀង សារី ក្នុងការសាកសួរដេញដោលសាក្សីដាក់បន្ទុកមកលើគាត់។

ខ. **បដិសេធចោល**ការទទួលយកចម្លើយសាក្សីនានា ប្រសិនបើ លោក អៀង សារី មិនត្រូវបានផ្តល់ឱ្យនូវសិទ្ធិក្នុងការសាកសួរសាក្សីទេនោះ។

ជាជម្រើសផ្សេងពីនេះ ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសម្រេចទទួលចម្លើយសាក្សីនានា ដោយមិនផ្តល់ឱ្យលោក អៀង សារី នូវសិទ្ធិសាកសួរដេញដោលសាក្សីទេនោះ សូមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង៖

ក. **ពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្ន** អំពីភាពត្រឹមត្រូវ ពិតប្រាកដ និងភាពគួរឱ្យជឿជាក់បាននៃចម្លើយសាក្សីនីមួយៗ និងទទួលយកតែចម្លើយសាក្សីទាំងឡាយណា ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថាមានភាពគួរឱ្យជឿជាក់បានក្នុងកម្រិតខ្ពស់តែប៉ុណ្ណោះ។

ដោយក្តីគោរព

________________________	________________________
អាង ឧត្តម	Michael G. KARNAVAS

សហមេធាវីការពារក្តីរបស់ លោក អៀង សារី

ចុះហត្ថលេខានៅភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា នៅថ្ងៃទី២២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១១